

**Англійські комунікативи та способи їх відтворення в українських
перекладах**

На сучасному етапі розвитку лінгвістики особлива увага приділяється проблемам перекладу лексичних угруповань та лексико-граматичних класів, серед яких комунікатив займає особливе місце, оскільки саме він допомагає виразити й передати почуття та емоції, переживання, бажання мовця, виконуючи важливі функції у мовленні [1: 138]. Дотримання системного підходу у дослідженні комунікативів дозволяє повніше описати їхні структурні, семантичні та прагматичні властивості, встановити зв'язки між елементами мовної системи та об'єктивною дійсністю, виявити умови їх мовної реалізації та відтворити їх у перекладі.

Актуальність нашого дослідження англійських комунікативів та особливостей їх відтворення українською зумовлюється тим, що сьогодні проблема класифікації, визначення прагматичного потенціалу, семантичної значущості комунікативів та їх переклад українською є однією з недостатньо вивчених проблем у мовознавстві та перекладознавстві.

Дослідження комунікативів було розпочато ще у 50-80 рр. ХХ століття у доробках вчених в галузі лінгвістики, коли для опису певних сталих лексичних угруповань з семантичним та прагматичним потенціалом, пізніше *комунікативів*, використовувались такі терміни, як *вигукові речення* (А. А. Шахматов [8: 237]), *релятиви* (Г. В. Валимова [2: 30]), *слова-речення* (В. В. Виноградов [3: 326]), *комунікати* (О. Б. Сиротинина [7: 38]) та *комунікеми* (А. М. Пешковський [6: 269]).

В ході цих розвідок вчені дійшли спільного висновку, що комунікативи є нетрадиційною, з лінгвістичної точки зору, групою

лексичних та синтаксичних одиниць, достатньо різнорідних за своєю структурою, але об'єднаних в одне функціональне поле на основі ряду синтаксичних та комунікативно-прагматичних ознак [5: 286]. Вони відрізняються від решти частин мови інтонаційною своєрідністю форми, особливістю поєднання з іншими словами, є невід'ємною частиною мовленнєвої комунікації, мають здебільшого емоційно-оцінне значення і виступають у ролі слів-речень або входять до складу якогось речення.

Ці особливі комунікативно-семантичні одиниці характеризуються змістовною, синтаксичною, комунікативною цілісністю та виконують функцію реакції на мовленнєву ситуацію. Остання може бути виражена такими засобами, як вигуки, вставні слова, повнозначні слова, речення, словосполучення, крилаті вирази, фразеологізми та службові слова в функції окремих реплік.

Такі одиниці активно використовуються в розмовному мовленні для того, щоб виразити почуття, емоції, інтенції для ефективної комунікації. З іншого боку недоцільне використання цих маркерів призводить до неадекватного висловлення думки чи непорозуміння зі своїм співрозмовником, в той час як доцільне використання комунікативів сприяє досягненню поставлених комунікативних цілей, а також робить спілкування успішним, невимушеним та повноцінним [4: 464]. Комунікативи в мовленні не змінюються і самовідтворюються та є зрозумілими будь-якому носію мови.

Оскільки комунікативи присутні в мовній компетенції та мовній свідомості носіїв мови, вони використовуються в цілому ряді мовленнєвих ситуацій:

- згода/незгода (*Yes!, Agreed!, Shake!, No!, Put it there!, No deal!*);
- застереження (*Fair and softly!*);
- спроба заспокоїти співрозмовника (*Cool it!, Keep your hair on!*);
- відсутність інтересу (*I don't care!, Big deal!, Break my heart!*);

LITTERA SCRIPTA MANET

- задоволення (*Cowabunga!, Diggety damn!, Hey!, Hotcha!, Love it to death!*);
- невдоволення (*Bugger off!, Can you stand for that!, Don't give me that!*);
- схвалення (*All the way!, Attaboy!, Bless you!, Dandy!, Fair enough!*);
- насмішка (*Been and gone and done it!*);
- презирство (*Be hanged!, Blah!, Huh!, Nuts to you!, The hell with it!*);
- хвастощі (*Did I ever!, Your geese are all swans!, Is the bear a Catholic!*);
- збентеження (*I don't know where to put myself!, Was my face red!*) [5: 312].

З вище сказаного можна зробити висновок, що комунікативи мають здебільшого емоційно-оцінне значення і виступають у ролі слів-речень або входять до складу якогось речення. Вони слугують, як і вигуки, для вираження різноманітних почуттів, емоцій, вольових спонукань особи.

Деякі англійські та українські комунікативи можуть збігатися за формою та функцією, і тому переклад таких комунікативів не становить труднощів. Разом і з тим, у багатьох випадках переклад комунікативів є доволі проблематичним, оскільки один англійський комунікатив може перекладатися за допомогою різних українських одиниць. І навпаки, один український комунікатив може відповідати різним англійським варіантам.

Для того, щоб це довести, розглянемо приклади перекладу одного з найбільш популярних однослівних англійських комунікативів *oh* українською мовою. Як бачимо з тексту оригіналу, комунікатив має різні відповідники в різному лексичному оточенні.

Часто перекладається вигук *oh* через *ой* та *ох*.

THE FLOWER GIRL. Oh, thank you, lady [10: 9]. - *КВИТКАРКА. Ой, спасибоньки, пані!* [9: 10]

THE MOTHER. Oh, Freddy, there must be one. You can't have tried [10: 7]. - *МАТИ. Ой, Фредді, мусить бути таксі! Ти ж його, певне, й не шукав як слід* [9: 8].

LITTERA SCRIPTA MANET

THE MOTHER [to the gentleman] Oh, sir, is there any sign of its stopping? [10: 4] - *МАТИ* (до джентльмена). Ох, пане, чи є хоч яка ознака, що воно припиняється? [9: 5] З цих прикладів, можна зробити висновок, що перекладач керувався емоційною ситуацією під час вибору відповідника.

Одним з українських відповідників вигуку *oh* є вигук *ну*.

FREDDY. Oh, very well: I'll go, I'll go [10: 6]. - *ФРЕДДІ*. Ну та гаразд - іду вже, йду! [9: 6]

THE NOTE TAKER [overbearing but good-humored] Oh, shut up, shut up. Do I look like a policeman? [10: 12] - *ЗАПИСУВАЧ* (владно, але добродушно). Ну, помовч, помовч. Невже я схожий на полісмена? [9: 14]

THE MOTHER. Oh, dear! [She retires sadly and joins her daughter] [10: 11]. - *МАТИ*. Ох, лишенько! (Засмучено йде за колону до дочки.) [9: 10]

THE MOTHER. Oh, please, please Clara. [Her daughter repudiates her with an angry shrug and retires haughtily.] We should be so grateful to you, sir, if you found us a cab [10: 4]. - *МАТИ*. Ну, Кларочко, прошу тебе! (Дочка на відповідь сердито знизує плечима й погордо відходить геть.) Ми були б такі вдячні вам, пане, коли б ви знайшли для нас таксі! [9: 5] В цих прикладах спостерігається повна відповідність англійського та українського комунікативів та повне збереження їх семантики.

Труднощі перекладу комунікативів також полягають у тому, що головним завданням є передача їх функції, а вона не завжди зрозуміла. Певний комунікатив може мати і позитивне забарвлення, і негативне, а, отже, різні відповідники у мові перекладу.

Розглянемо найбільш вживані комунікативи та способи їх перекладу.

THE FLOWER GIRL. Nah then, Freddy: look wh' u' gowin, deah [10: 17]. - *КВІТКАРКА*. Ну шо се ти, Хреді! Чо' ни дивисся, куди ступайи, любчику? [9: 16] З цього прикладу можна зробити висновок, що вигук *nah then* перекладається цілою фразою та зберігає своє значення.

THE NOTE TAKER [whipping out his book] Heavens! what a sound! [He writes; then holds out the book and reads, reproducing her vowels exactly] Ah—

ah—ah—ow—ow—ow—oo! [10: 16] - ЗАПИСУВАЧ (знов вихопивши записника з кишені). Господу! Що за звук! (Записує, тоді випростує руку з розгорнутим записником і читає, точно відтворюючи її голосівку). Ax-ax-ax-o-o-o-y! [9: 17] Як бачимо з цього прикладу, відповідником до вигуку *Heavens!* є український вигук *Господу!* В той час, як в словниках даються декілька відповідників, наприклад: *Боже мій!, Боже!, Святі Небеса!*

THE FLOWER GIRL [tickled by the performance, and laughing in spite of herself] Garn! [10: 18] - КВИТКАРКА (розсмішена його лицедійством, сміється мимоволі). А хай йому! [9: 19]

THE FLOWER GIRL. Garn! *Oh do buy a flower off me, Captain. I can change half-a-crown. Take this for tuppence* [10: 11]. - КВИТКАРКА. Та що ви! *Ох, купіть у мене квіточку, капітане! Я можу розміняти півкрони. Візьміть ось це - за два пенси!* [9: 13] З цих прикладів бачимо, що перекладацьким відповідником до англійського вигуку *garn!* є українські фразеологічні вирази *а хай йому!* і *та що ви!*

При використанні комунікативів у перекладі мають місце граматичні заміни, пряме запозичення, транслітерація і транскрипція, а також трансформації додавання та вилучення.

THE GENTLEMAN. I'm afraid not. *It started worse than ever about two minutes ago* [10: 7]. - ДЖЕНТЕЛЬМЕН. Де там! *Хвилини дві тому полило ще гірше* [9: 7]. В цьому прикладі спостерігається граматична заміна комунікативу, коли український комунікатив *де там!*, виражений фразеологічним зворотом, використовується замість нейтрального розповідного речення *I'm afraid not.*

THE GENTLEMAN [to the girl] Come, come! *he can't touch you: you have a right to live where you please* [10: 13]. - ДЖЕНТЕЛЬМЕН (до дівчини). Ну тихо, тихо! *він тебе не зачепить: ти маєш право жити, де тобі хочеться* [9: 15]. У цьому прикладі спостерігається граматична заміна англійського комунікативу українським з іншим граматичним значенням.

LITTERA SCRIPTA MANET

THE SARCASTIC ONE [amazed] Well, who said I didn't? Bly me! You know everything, you do [10: 13]. - *САРКАСТИЧНИЙ* (вражено). Ну, хто б подумав! Ви таки всезнайко, хай вам абищо! [9: 15] При перекладі цього речення була застосована трансформація вилучення та заміни двох англійських речень одним українським комунікативом.

THE NOTE TAKER [coming forward on her right, the rest crowding after him] There, there, there, there! Who's hurting you, you silly girl? What do you take me for? [10: 14] - *ЗАПИСУВАЧ* (виступаючи наперед, праворуч від неї, а решта з'юрмлюється за ним). Ну, годі! Годі, годі! Хто тебе кривдить, ти, дурна дівчино? За кого ти мене маєш? [9: 16]. В цьому прикладі при перекладі була використана граматична заміна повторення англійського прислівника *there* на український сталий вигук *Ну, годі! Годі, годі!*.

THE NOTE TAKER. Never you mind. They did. [To the girl] How do you come to be up so far east? You were born in Lisson Grove [10: 19]. - *ЗАПИСУВАЧ*. Та не переймайтеся. Бо таки з Селсі. (До квіткарки.) А як це вас занесло так далеко на схід? Ви ж народилися в Ліссон-Грові? [9: 20] З цього прикладу бачимо, що український та англійський відповідники повністю сходяться за своїм лексичним та граматичним значеннями.

Таким чином, один англійський комунікатив може перекладатися за допомогою декількох українських відповідників, в той час, як один український комунікатив може підходити та відповідати різним англійським комунікативам. Для доцільного перекладу комунікативів проводиться пошук словникових відповідників, використовуються перекладацькі трансформації, а також враховується емоційний заряд тексту оригіналу.

Перспективи подальших досліджень вбачаються нам у зіставному аналізі англійських та українських комунікативів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко Н. Д. Гендерні відмінності використання комунікативів (на матеріалі сучасної англійської драматургії) / Н. Д. Борисенко // Наука і Сучасність. Збірник наукових праць НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К., Логос, 1999. – Вип. 2 . – С. 138–143.
2. Валимова Г. В. К вопросу о коммуникативных единицах // Вопросы синтаксиса русского языка / Г. В. Валимова. – Ростов н /Д: Изд-во Ростов. ун-та, 1971. – С. 29–37
3. Виноградов В. В. Избранные труды. Исследования по русской грамматике / В. В. Виноградов. – М.: Наука, 1975. – 560 с.
4. Курносова Н. О. Комунікативи та особливості їх перекладу з української мови на англійську / Н. О. Курносова, І. В. Орловська // Філологічні науки. Збірник наукових праць. – 2014 р. – С. 464–465.
5. Левицкий А. Э. Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка: Монография / А. Э. Левицкий. – К., 1998. – 362 с.
6. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении. – М.: Гос. Учебно-педагог. Изд-во Министерства просвещения РСФСР, 1956. – 511 с.
7. Сиротинина О. Б. Русская разговорная речь / О. Б. Сиротинина. – М.: Просвещение, 1983. – 80 с.
8. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка / А. А. Шахматов. – Л. : Изд-во ВГУ, 1925. — 624 с.
9. Шоу Б. Дж. Пігмаліон (пер. з англ. О. Мокровольський) / Б. Дж. Шоу. – К. : КМ – БУКС, 2012. – 112 с.
10. Shaw B. G. Pygmalion / B. G. Shaw. – New York: Brentano, 1916. – 76 p.